

Bakalářská práce

2009

Tereza Urbanová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Íránská revoluce v letech 1979-1989

Vedoucí práce: Mgr. Martin Klapetek

Autor práce: Tereza Urbanová

Studijní obor: Humanistika

Forma studia: prezenční

Ročník: třetí

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

25. dubna 2009

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Martinu Klapetkovi za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce

OBSAH

ÚVOD	6
1 PŘÍČINY REVOLUCE	8
1.1 Znárodnění ropného průmyslu	8
1.2 Bílá revoluce	9
1.3 Chomejní vystupuje	9
1.4 Vnitřní opozice.....	10
1.5 Šáhův režim v krizi	11
1.6 Šáhův pád a Chomejního triumf	12
2 ŽIVOTOPIS ÁJATOLLÁHA CHOMEJNÍHO	14
3 VNITROPOLITICKÝ VÝVOJ	17
3.1 Koncepce Velájat-e faqih.....	17
3.2 Vznik nové ústavy.....	18
3.2.1 Přehled iránských státníků v letech 1979-1989	19
4 ŠÍITSKÉ DUCHOVENSTVO	21
4.1 Vláda šíitského duchovenstva	22
4.2 Šía dvanácti imámů a její hierarchie	23
4.3 Pravomoce fukahá.....	23
5 IRÁCKO-ÍRÁNSKÁ VÁLKA	26
5.1 Okolnosti směřující k válce.....	26
5.2 Průběh irácko-iránské války.....	27

5.3	Poměr sil	31
5.4	Velmoci podporující válčící strany	32
6	Hnutí Hizballáh a šíitská opozice v Iráku.....	33
6.1	Hnutí Hizballáh	34
6.2	Šíitská opozice v Iráku	35
7	ZHODNOCENÍ REVOLUCE	37
	ZÁVĚR	39
	Seznam literatury	40
	Seznam příloh.....	42
	Přílohy	43
	Abstrakt.....	49

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je Íránská revoluce v letech 1979-1989. Vůdce revoluce byl ájatolláh Rúholláh Chomejní. V každé době se najde někdo, kdo je nespokojený se stávajícím režimem, s někým, kdo se nebojí změny – a právě takový byl i ájatolláh Chomejní. Byl si dobře vědom toho, že ze dne na den nedokáže svrhnout diktaturu šáha Pahlavího, a proto strategicky narušoval jeho režim – ať už to bylo kazetovými nahrávkami jeho kázání nebo jinými agitacemi. Nemůžeme mu odepřít, že to byl muž, který neuvěřitelným způsobem dokázal aktivizovat íránský národ ve svůj prospěch a nebál se k tomu použít jakýchkoli prostředků.

V dnešním světě se neustále střetáváme s násilím, netolerancí, útoky apod. Mnoho lidí datuje počátek teroristických útoků datem 11. září 2001, ale nesmíme zapomínat, že teroristické útoky zde byly už mnohem dříve. I íránská revoluce byla plná obdobných útoků – např. útok na americké velvyslanectví v roce 1979.

Cílem práce je přiblížit jednotlivé etapy íránské revoluce. Celá práce je strukturovaná do sedmi částí. V první části se pokusím definovat příčiny revoluce, s důrazem na režim šáha Pahlavího. Dále se přes životopis ájatolláha Rúholláha Chomejního dostanu ke struktuře vnitropolitického vývoje Íránu. Zaměřím se zde na hlavní teze Chomejního a na vznik nové ústavy. Čtvrtá část se věnuje šíitskému a sunnitskému duchovenstvu. Zároveň zde zmiňuji stále platnou fatwu, kterou Chomejní vydal na Salmana Rushdieho a která neustále stojí v pozadí rozkolu mezi Velkou Británií a islámskými zeměmi. V páté části se věnuji irácko-íránské válce, hlavní aspekt je zde kladen na průběh války jako takové. V sedmé části pojednávám o organizovaných skupinách Hizbulláh a Šíitské opozici v Iráku, která zde přetrvávala za vlády Saddáma Husajna. V poslední části jsem zpracovala zhodnocení revoluce a její důsledky.

Při psaní práce jsem využívala převážně historickou metodu – pokouším se sledovat jednotlivé události tak, jak následovaly za sebou, a vysledovat dějinnou linku a obecné zákonitosti.

Materiál pro svou bakalářskou práci jsem čerpala z několika česky psaných publikací, které uvádím v seznamu použité literatury.

1. PŘÍČINY REVOLUCE

Šáh Mohammad Reza Pahlaví se v Íránu ujal moci dne 16. září 1941 poté, co jeho otec Reza Chán na nátlak Sovětského svazu a Britů abdikoval.

Írán uzavřel v lednu 1942 třístrannou dohodu s Británií a SSSR, ve které souhlasil s nevojenskou pomocí Spojencům. Druhá strana se zároveň zavázala ctít nezávislost Íránu a stáhnout svá vojska do šesti měsíců po skončení války. Na teheránské konferenci v roce 1943 potvrdili nezávislost Íránu i Stalin, Churchill a Roosevelt.¹

1.1 ZNÁRODNĚNÍ ROPNÉHO PRŮMYSLU

Po válce začala v Íránu zesilovat idea znárodnění ropného průmyslu. Roku 1949 šáh odstartoval první rozvojový plán, usilující o modernizaci a posílení jak průmyslu tak zemědělství.² Právě příjmy, které vynášela těžba ropy, měly financovat šáhův plán. K tomu bylo zapotřebí upravit stávající smlouvu s anglo-íránskou naftovou společností AIOC, která vytvářela nepoměr mezi velikostí příjmů těžařů a podílem vypláceným íránské vládě. Írán dostával jen malou část ze zisku. V roce 1951 bylo doktorem Mosaddekem, který zastával funkci premiéra, schváleno znárodnění ropného průmyslu. USA požadovala po AIOC, aby předložila Íránu lepší nabídku. Ten však žádnou nabídku nepřijal. Moc doktora Mosaddeka sílila, a proto byla v červnu 1953 schválena prezidentem Eisenhowerem operace Ajax, která měla za cíl svržení Mosaddeka – nejprve šáh Pahlaví jmenoval novým ministerským předsedou generála Fazlolláha Záhedího,

¹ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 78.

² Snahy o modernizaci měl již šáhův otec Reza Chán, který se nechal inspirovat Atatürkem. Reza Chán založil sekulární školy, které měly vychovávat novou generaci úředníků. Řada šáhových reforem směřovala proti duchovenstvu. Díky těmto reformám potlačil vliv duchovenstva ve společnosti – např. přijetí světské moci, což znemožňovalo duchovenstvu vykonávat soudní moc.

poté byl Mosaddek zatčen a postaven před soud. Vzhledem k mohutným demonstracím šáh utekl z Íránů a vrátil se až v době, kdy byly demonstrace potlačeny prošáhovskou armádou. Mosaddek byl odsouzen k tříletému domácímu vězení. V příštích letech šáh úzce spolupracoval s USA, která Íránu finančně přispěla na hospodářskou obnovu země, a zároveň obnovil diplomatické styky s Velkou Británií.³

1.2 BÍLÁ REVOLUCE

V roce 1963 začal šáh tzv. Bílou revoluci. Jejím hlavním cílem byla pozemková reforma – šlo o rozprodej velkostatkářské půdy, o znárodnění lesů a pastvin, dále o prodej státních továren soukromníkům, ale také o zavedení volebního práva ženám, o šíření gramotnosti nebo zkvalitnění zdravotnictví. Bílá revoluce přinesla kladné výsledky, ať už šlo o vyšší úroveň zdravotních služeb, o zrovnoprávnění žen nebo snížení negramotnosti, ale zároveň přinesla i negativní výsledky, jimiž byl vyšší počet odpůrců v šíitském duchovenstvu. Vzhledem k tomu šáh aktivizoval činnost tajné policie SAVAK⁴, která měla za úkol potlačit vnitřní opozici.⁵

1.3 CHOMEJNÍ VYSTUPUJE

Tehdy poprvé vystoupil ájatolláh Chomejní, který tvrdě napadl tyto reformy ve svých kázáních v náboženské škole Fejziji v Komu. Jeho kázání mělo dalekosáhlý dopad - šáh poslal jako odpověď na Chomejního kázání výsadbáře, jejichž cílem bylo zaútočit na náboženskou školu v Komu. Při zásahu bylo zabito mnoho studentů a náboženská škola byla zcela zdevastována. Chomejní ve svém boji za likvidaci šáhova režimu nepovolil a za svá kázání byl vzat do domácího

³ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 79-81.

⁴ Celý název pro tajnou policii SAVAK zní - *Sázmám-e etteláát.o.amnijat-e nešvar*.

⁵ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 81-82.

vězení v Teheránu. Tento šáhův čin vyvolal povstání íránského obyvatelstva. Během několika dní byly v bojích zabity tisíce lidí. Toto povstání povzneslo Chomejního na pozici národního vůdce a den, kdy vypuklo povstání je pokládán za zlom v moderních dějinách Íránů. Na území celého Íranu propukly demonstrace za propuštění Chomejního. Na svobodu byl propuštěn v dubnu 1964.

Další Chomejního výstup na veřejnosti se konal 27. října 1964, kdy protestoval proti právní imunitě Američanů. Za tento výstup byl Chomejní poslán do vyhnanství do Turecka, rok poté přesídlil do Nadžafu. Šáh se domníval, že v Nadžafu bude Chomejní jako autorita zapomenut, avšak jeho domněnka byla mylná – popularita ájatolláha Chomejního vzrostla nejen v Nadžafu, ale i v celém Íranu. Vytvořila se kolem něj náboženská opozice.⁶

V roce 1975 byl íránským parlamentem schválen nový císařský letopočet, který vycházel z prvního roku vlády Kúroše II. Velikého. Většina Íránců chápala nahrazení islámského letopočtu jako útok proti islámu.⁷

1.4 VNITŘNÍ OPOZICE

Dne 23. listopadu 1977 zavraždila tajná policie SAVAK Mostafu – staršího syna ájatolláha Chomejního.

Tou dobou vznikalo mnoho hnutí proti režimu. Řada z nich byla objevena SAVAKem a byla zlikvidována. Přežila pouze dvě hnutí – první skupina se

⁶ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 83-85.

⁷ Již chalífa Umar uzákonil, že se muslimský kalendář bude řídit podle letopočtu hidžry (přesídlení Muhammada do Medíny), která je datována 16. července 622. Toto datum odpovídá pátku 1. muharramu. Data muslimského kalendáře se řídí podle cyklu dvanácti lunárních měsíců. V tomto cyklu se střídají měsíce, které mají 29 a 30 dnů. Vždy za 32 a půl roku se kalendář vrací na stejné solární datum. Data se posouvají dozadu. „*To on (Bůh) udělal ze slunce jas a z měsíce světlo. To on určil jejich fáze, abyste mohli počítat roky a běh času.*“ (Súra 10, 5)
REEBER, M. *Islám, malá moderní encyklopedie*. Brno:Kma, 2008. Kapitola 3. Kulturní zvyklosti, str. 22.

jmenovala *Čeríkháj-e fadáján-e chalk* (fadájáni) a druhá skupina byla *Modžáhedín-e chalk* (modžáhedíni). Fadájáni byli inspirováni marxistickou filosofií, kdežto modžáhedíni vycházeli z islámu. Taktika jejich boje byla identická – bombové útoky na americké, britské a izraelské diplomatické a obchodní cíle, atentáty na iránské představitele režimu apod.⁸

1.5 ŠÁHŮV REŽIM V KRIZI

Na přelomu let 1976 a 1977 se začala zhoršovat hospodářská situace. V Íránu pobývalo stále více cizinců, z čehož vysoké procento tvořili Američané. Většina Íránců byla přesvědčena, že šáhova modernizace prohlubuje americký vliv v Íránu a je zaměřena proti islámu. Šáh se musel vypořádat s mezinárodní kritikou nedodržování lidských práv, kterou vyvolala organizace Amnesty International.⁹ Provedl několik kroků, které směřovaly k zmírnění útlaku, a nechal propustit řadu politických vězňů. Vnitřní situace, ať už politická či ekonomická se však neustále zhoršovala.

Dne 8. ledna 1978 vyšel článek, který napadl Chomejního jako agenta zahraničních sil. Zpráva vyvolala společenský skandál. Několik studentů náboženství vyšlo do ulic, kde se střetli s policií. Výsledek čítal několik mrtvých studentů. Dne 18. února si v mešitách lidé připomněli smrt studentů v Komu.

Od léta byly již pořádány demonstrace po celém Íránu. „*Vyznačovaly se útoky na symboly režimu: noční podniky a kina – symbol morálního úpadku a vlivu západní kultury, ale i banky – symbol ekonomické závislosti na Západu, úřady strany Rastáchíz¹⁰ a policejní stanice – symboly útlaku. Protestující požadovali*

⁸ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 88.

⁹ Tato organizace, založená v roce 1961 britským právníkem Peterem Benensonem, si klade za cíl kontrolu dodržování lidských práv. Poté, co byl v USA zvolen prezidentem Jimmy Carter, vzrostl tlak na dodržování lidských práv na celém světě. CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 89.

¹⁰ Rastáchíz je strana, která byla založena šáhem v roce 1975.

*sesazení šáha a silily hlasy po návratu ájatolláha Chomejního a islamizaci společnosti.*¹¹ V srpnu 1978 se situace ještě zhoršila, když při požáru kina Rex zemřelo 400 lidí. Požár byl přisuzován agentům SAVAKu.

Dne 4. září 1978 probíhala v Ábádánu modlitba, za ukončení postního měsíce ramadánu, jež se stala masovou demonstrací proti šáhovu režimu. Této modlitby se zúčastnilo na sto tisíc Íránců. Demonstrace probíhaly v celé zemi dva dny. Odezvou na tyto modlitby bylo vyhlášení stanného práva v Teheránu a jedenácti dalších městech v noci ze 7. na 8. září. Další den zahájily policejní jednotky palbu na demonstranty a mnoho jich bylo zabito. Do dějin vstoupila tato událost jako „Černý pátek“.¹²

1.6 ŠÁHŮV PÁD A CHOMEJNÍHO TRIUMF

Začátkem října 1978 odešel Chomejní do Francie, odkud byla jeho komunikace s Íránem mnohem jednodušší – Chomejního kázání teď mohla být do Íránu přímo telefonována. Neustále vyzýval íránský lid k pokračování v demonstracích. Demonstranti stále požadovali likvidaci šáhovy monarchie. Z politického hlediska bylo šáhovými spolupracovníky rozhodnuto, že bude lepší, když šáh opustí zemi.

Dne 16. ledna 1979 šáh opustil Írán. Poté, co tak učinil, se Chomejní připravoval na návrat do vlasti. Letadlo ho přivezlo do Íránu 1. února, kde byl

¹¹ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 90.

¹² Tamtéž, str. 89-90.

triumfálně přijat Íránci. Během 10. až 11. února¹³ se šáhův režim nadobro zhroutil.¹⁴

¹³ 11. února se konal průvod asi 100 000 lidí v Teheránu, do kterého začala střílet armáda. Rozlíčení lidé začali stavět barikády - i přesto, že byl vyhlášen zákaz vycházení. Revoluce se rozšířila tak rychle, že za dva dny padly všechny císařské instituce, což znamenalo konec 2500 let staré monarchie. BROŽ, I. *Husajn kontra Chomejní. Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. str. 23.

¹⁴ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 91-92.

2. ŽIVOTOPIS ÁJATOLLÁHA CHOMEJNÍHO¹⁵

Chomejní se narodil v roce 1900 jako Rúholláh Músaví v rodině šíitských učenců ve vesnici Chomejn nedaleko Teheránu. Jeho křestní jméno – Rúholláh Músaví - znamená „bohem nadaný“. Jeho otce zabily, když mu bylo pět měsíců a to na příkaz místního pána. Rúholláh byl vychováván matkou a tetou¹⁶, později i svými staršími bratry. Poté, co absolvoval několik různých islámských škol, se roku 1922 usadil v Komu. Zde také začal kariéru teologa – po svém otci – a později se stal islámským náboženským teoretikem. V písemné tvorbě se dalekosáhle věnoval islámské filozofii, etice a právu.

V roce 1950 byl jmenován ájatolláhem¹⁷ a za příjmení si zvolil název svého rodiště. Teprve v roce 1962 Chomejní vyjádřil svůj názor proti režimu šáha Muhammada Rezy Pahlavího, ve kterém ho poprvé kritizoval za vazby s Izraelem a varoval před Židy, kteří se pokouší obsadit zemi. Jako neislámský odsoudil zákon umožňující ženám volit, dále se stavěl proti šáhově pozemkové reformě rozdělující církevní půdu. Svou náboženskou horlivostí a protizápadní orientací si v Íránu získal mnoho stoupenců.

Jeho zatčení v roce 1963 vyvolalo velké protivládní nepokoje. Po roce stráveném ve vězení byl Chomejní vyhnán do exilu do Turecka. Šáh se mylně domníval, že lid na Chomejního zapomene. V následující době se Chomejní přestěhoval do Nadžafu, šíitského svatého města ve středním Iráku, kde ho

¹⁵ Viz Příloha II. – Fotodokumentace ájatolláha Chomejního.

¹⁶ Byla to právě teta, kdo mu vštěpoval, že zásady islámu lze uskutečnit pouze bojem s nevěřícími. Zřejmě proto se stal zastáncem džihádu – svaté války proti jinověrcům. BROŽ, I. *Husajn kontra Chomejní. Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. str. 21.

¹⁷ Nejvyšší hodnost mezi šíitskými znalci právní vědy. Autorita nositele titulu je jednoznačná, právní rozhodnutí jim vydané (fátwa) je nezvratitelné, nelze je zpochybňovat ani posuzovat. Ájatolláh stojí na předních místech šíitské náboženské hierarchie. Jejich hlavním úkolem je řídit obec věřících v době nepřítomnosti skrytého imáma a spravovat ji do jeho návratu. Ájatolláhové sehráli ústřední úlohu v politickém životě šíitských dynastií, tlumili dopady despotických praktik světské moci, projevíli se zejména v Íránu, v Iráku a Libanonu. PAVLINCOVA, H., HORYNA, B., *Slovník judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Olomouc, 2003. str. 511.

muslimové chovali v úctě¹⁸. Jeho kázání, která se nahrávala na kazetové pásky, pašovali do Íránu a prodávali na tržištích. Chomejního pozice vzrostla na nejvýznačnějšího vůdce exilové opozice. Chomejní odsoudil šáhův sekularismus a nadbíhavost vůči Spojeným státům (v Americe viděl Chomejní „Velkého Satana“) a požadoval založení teokratického¹⁹ státu, jaký doposud v islámském světě neexistoval. V roce 1978 začaly mohutné pouliční demonstrace proti šáhově režimu a v lednu 1979 uprchl šáh do Egypta. V té době Chomejní bydlel na pařížském předměstí Neuf-le-Château.

Poté, co šáhův režim padl a šáh uprchl ze země, se Chomejní vítězoslavně vrátil do Íránu. Íránci ho považovali za vůdce, a tak se Chomejní rozhodl potvrdit svou autoritu položením základů nového teokratického státu. Se vzrůstajícím revolučním nadšením zavládlo pro šáhovy přívržence kruté a krvavé období. Někteří byli lynčováni, jiní zemřeli rukou členů výboru bdělosti. Chomejní nejprve potlačil veškerou opozici a rozpustil parlament. Nato založil Radu expertů, jejímž úkolem bylo sepsání islámské ústavy. „*Delegáti navrhli stát, jemuž by vládl Chomejní s duchovními a v němž by platilo náboženské právo. Odpůrce systematicky zavírali do vězení a zabíjeli. Ženy byly přinuceny chodit zahalené. Zakázali alkohol a západní hudbu a byly prosazeny kruté tresty, které požaduje islámské právo.*“²⁰ Zhruba pět set studentů, vyznávajících Chomejního, obsadilo dne 4. listopadu 1979 ambasádu Spojených států. Zajali zde padesát dva amerických rukojmích, které zde drželi déle než jeden rok.

¹⁸ V Nadžafu vydal manifest „Za islámskou vládu“, ve kterém silnými slovy zkritizoval praktiky neokolonialismu a vykořisťovatelské zájmy velkých západních monopolů a jejich politické reprezentace. BROŽ, I. *Husajn kontra Chomejní. Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: EPOCH, 2007. str. 22.

¹⁹ Teokracie – odvozeno z řec. *theos* bůh a *kratos* vláda, je politický režim autokratický (tj. vycházející z neomezené moci jedince nebo mocenské elity), založený na ovládnutí mocenských struktur státu církví, resp. Kněžstvem. Vychází z principu, že způsob vlády i legitimita osob, které mají moc, jsou odvozeny z vůle boží. ŠLACHTA, M. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Kartografie PRAHA, 2007. str. 94-95.

²⁰ CAWTHORNE, N. *100 despotů a diktátorů v dějinách*. Kma, 2008. str. 164.

V následujících deseti letech Chomejní upevnil svou moc. K tomu používal podobné metody, které předtím kritizoval. „*Při potlačení vzpoury světské levice²¹ dal pozabíjet tisíce lidí. Ministerstva byla plná duchovních, v médiích a ve školách se předčítaly Chomejního doktríny.*“²² Kromě toho provedl čistky v armádě a u tajné policie, kam si dosadil muže oddané teokratickému státu. Dále Chomejní zahájil kampaň, díky které chtěl dosáhnout vývozu islámské revoluce do dalších muslimských zemí.

V roce 1980 došlo ke střetu s Irákem²³ a vznikl tak konflikt, při kterém přišly o život miliony lidí. Jeho postoj odmítal jakékoli mírové řešení. Válka skončila až v roce 1988, kdy Chomejní přijal rezoluci RB OSN č. 598. Ekonomika Íránu byla v troskách a celé pokolení mladých mužů bylo po smrti. Aby Chomejní neztratil své stoupence, vyhlásil ájatolláh v roce 1989 fatwu nad spisovatelem Salmanem Rushdiem, kterou ho odsoudil k smrti za kacířství kvůli knize Satanské verše.²⁴

Po několika měsících – v červnu 1989 – Chomejní zemřel. Svůj nově vybudovaný stát zanechal v rukou přísných teokratů a fatwa, již vydal, dodnes stojí v pozadí rozkolu mezi Íránem a západní Evropou, jak si to zajisté Chomejní přál. Jeho pohřeb, kterého se zúčastnilo okolo deseti milionů lidí, proběhl za přísných bezpečnostních nařízeních.²⁵

²¹ Je třeba zdůraznit, že íránská revoluce nebyla vedena pouze náboženskou ofenzívou, ale i levicovou, kterou nechal ájatolláh Chomejní zlikvidovat.

²² CAWTHORNE, N. *100 despotů a diktátorů v dějinách*. KMa, 2008. str. 164.

²³ Saddám Husajn se obával teokratického režimu, který nastolil ájatolláh Chomejní. Přesto, že se írácký prezident snažil udržovat dobré vztahy se sousedním Íránem, obával se vývozu islámské revoluce, s nímž Chomejní vyrukoval. Saddám Husajn se obával o své postavení a tak se rozhodl k ozbrojenému kroku, aby zastavil rostoucí vliv íránského nepřítele.

²⁴ Viz kapitola 4. Šíitské duchovenstvo, str. 16.

²⁵ CAWTHORNE, N. *100 despotů a diktátorů v dějinách*. KMa, 2008. str. 163-164.

3. VNITROPOLITICKÝ VÝVOJ

Určující událostí pro vnitropolitický vývoj Íránu byla v letech 1980-1988 irácko-iránská válka. Kromě toho posílil i teokratický návrh šíitského islámského státu, který je vyjádřený v Chomejního teorii velájat-e faqíh.²⁶

3.1 KONCEPCE VELÁJAT-E FAQÍH

Poté, co se Chomejní vítězně vrátil do Íránu, uvedl do praxe svou teokratickou představu islámského státu, kterou předložil ve spise Hokúmat-e ilámí. Velájat-e faqíh.²⁷

Tato koncepce se především zabývá otázkou, kdo je vládcem v době skrytosti 12. imáma. Podle Chomejního je právoplatným zástupcem pouze šíitský duchovní (faqíh).²⁸ Všichni muslimové jsou povinni podřídit se vládě faqíha. Právě proto Chomejní říká: *„Islámská vláda je vládou zákona, nikoli mocí jednotlivce nad lidmi nebo nadvláda skupiny individuí nad společností. Jestliže vládce neplní příkazy šari’y, nemá právo vládnout. Jestliže je vládce věrným muslimem, musí se podřídit právní autoritě – faqíhovi. Musí s ním konzultovat zákony a jejich praktické uplatnění. Sami světští vládcí prostě nejsou schopni vládnout v souladu se šari’ou. Proto skutečnými vládci – vykonavateli Boží vlády na zemi – jsou sami faqíhové. Jim patří právo rozvíjet legislativu v souladu s Božím zákonem.“*²⁹

²⁶ GOMBÁR, E., *Dramatický půlměsíc. Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001. Kapitola 3. Íránská teokracie, str. 122.

²⁷ Hokúmat-e islámí. Velájat-e faqíh se překládá jako „Islámský stát. Vláda duchovenstva.“ Pojem velájat ve své podstatě znamená místodržitelství či poručnictví. Velájat vyjadřuje zvláštní odpovědnost. Podle Chomejního připadá tato odpovědnost duchovním, kteří jsou vykladači a prosazovateli Zákona za nepřítomnosti skrytého imáma. KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. Kapitola 3. Stručná zpráva o stavu ummy, str. 187.

²⁸ GOMBÁR, E., *Dramatický půlměsíc. Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001. Kapitola 3. Íránská teokracie, str. 122.

²⁹ MENDEL, M. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994. Kapitola 7. Než pán času vystoupí ze skrytu, str. 212.

Teorie velájat-e faqíh vznikla z Chomejního přednášek, které pronesl studentům v Nadžafu. Obsah tohoto spisu řeší především tři hlavní body: „*nutnost vytvoření islámského státu; povinnost faqíhů spravovat islámský stát, tedy uplatňovat doktrínu velájat-e faqíh v praxi a řídit se podle ní; bojový program za vytvoření islámského státu.*“³⁰ O správnosti této koncepce byl ájatolláh Chomejní, stejně jako mnoho dalších faqíhů, naprosto přesvědčen.³¹

3.2 VZNIK NOVÉ ÚSTAVY

Prvotním cílem Chomejního bylo vytvoření nové islámské republiky. Uspořádání Íránu jako Íránské islámské republiky schválilo 98 % voličů na celonárodním referendu, které se konalo z 30. na 31. března 1979.

Dne 18. června 1979 byl předložen návrh nové ústavy, která se v mnoha bodech nelišila od staré ústavy, pocházející z roku 1906. Návrh však nebyl levicovými stranami schválen, a proto Chomejní dne 18. srpna 1979 ustanovil 72-člennou Radu expertů, která měla za cíl vypracování zcela nové ústavy. Rada vytvořila koncepci ústavy tak, aby bylo vedoucí úlohou pověřeno duchovenstvo. Tato nová ústava byla schválena počátkem prosince 1979 v celonárodním referendu, kdy jí odsouhlasilo opět více než 98% voličů.³²

V Íránské islámské republice stanul ájatolláh Chomejní jako vůdce (rahbar) státu. Jeho funkce přesahovala jak postavení prezidenta, tak i postavení nejvyššího soudce. Podle ústavy je – kromě parlamentu – zřízena i Rada poručníků. Ta se skládá z šesti faqíhů a šesti právních odborníků, kteří kontrolují, zda jsou zákony schválené madžlisem³³ v souladu s ústavou a se zásadami islámu. „*Ústava obecně*

³⁰ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 6. Období vlády dynastie Pahlaví, str. 87-88.

³¹ Tamtéž, str. 87-88.

³² Tamtéž, str. 95-96.

³³ Madžles-e šúra-je eslámí – Islámská konzultativní rada neboli parlament. GOMBÁR, E., *Dramatický pŕlměšíc. Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001. Kapitola 3. Íránská teokracie, str. 131.

*stanoví, že všechny občanské, trestní, finanční, hospodářské, správní, kulturní, vojenské, politické i jiné zákony a také svoboda tisku a svoboda sdružovací nesmí být v rozporu s islámskými zásadami.*³⁴

Nová íránská ústava tvoří svou propracovaností propojení islámských principů s moderním dělením zákonodárné, výkonné a soudní moci.³⁵

3.2.1 PŘEHLED ÍRÁNSKÝCH STÁTNÍKŮ V LETECH 1979-1989

Vůdce státu (rahbar)

1979-1989	Ájatolláh Rúholláh Chomejní
1989-	Ájatolláh Mohammad Alí Chamene'í

Prezident

1980-1981	Abol Hasan Baní Sadr
1981	Mohammad Alí Radžá'í
1981-1989	Mahammad Alí Chamene'í
1989-(1997)	Alí Akbar Hášemí Rafsandžání

Premiér (v roce 1989 byl tento úřad zrušen ústavou)

1979	Mahdí Bázargán
1979-1981	Mohammad Alí Radžá'í
1981	Mohammad Džavád Báhonar
1981	Ájatolláh Mohammad Rezá Mahdavi Kaní
1981-1989	Mír Hosejn Músaví

³⁴ KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. Kapitola 3. Stručná zpráva o stavu ummy str. 189.

³⁵ Tamtéž, str. 189.

Ministr zahraničí

1979-1980	Abol Hasan Baní Sadr
1980-1981	Sádeq Qotbezáde
1981	Mír Hosejn Músaví
1981-(1997)	Alí Akbar Velájatí

Předseda madžlesu

1980-1989	Alí Akbar Hášemí Rafsandžání
1989-(1992)	Hodždžatoleslám Mahdí Kaníbí ³⁶

³⁶ GOMBÁR, E., *Dramatický půlměsíc. Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001. str. 190.

4. ŠÍITSKÉ DUCHOVENSTVO

Šíitští duchovní se označují názvem fukahá – znalci právní vědy. Role šíitského duchovenstva se v dějinách vždy částečně odlišovala od té, kterou vykonávali sunnitští duchovní.³⁷

Obecně známá je šíitská představa, že vládnoucí třídou jsou potomci čtvrtého chalífy Alího, kterého v roce 661 zavraždil stoupenec chárídžovské sekty. „*Alího potomci – dvanáct imámů – jsou chápáni jako jediní právoplatní vůdci ummy v duchovním i světském smyslu.*“ Než se dvanáctý imám vrátí ze skrytosti - jako mahdí neboli Pán času – spočívá vláda ummy na šíitštích duchovních. Ší'á dvanácti imámů byla za vlády šáha Ismá'íla (r. 1501-1524) deklarována státním náboženstvím.³⁸

Základní rozdíl mezi sunnity a šíity je představa společenského ideálu. Šíité očekávají naplnění společenského ideálu, kdežto sunnité ho vidí v rané islámské obci. Oproti sunnitskému duchovenstvu si šíitští duchovní uchovali svobodu interpretace základů víry a značnou nezávislost na státu.³⁹ Nebyli pod nadvládou sultánů, prezidentů či šejchů (jako sunnitští ulamá), ale byli skutečnými vůdci náboženské ummy. Pro věřícího muslima byli fukahá vždy učiteli či vzory, které se snažili napodobovat. Podle šíitského duchovenstva by se měl každý pravověrný muslim vyhnout spolupráci se sunnitským vládcem, duchovním či soudcem.⁴⁰

³⁷ MENDEL, M. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994. Kapitola 7. Než pán času vystoupí ze skrytu, str. 205-206.

³⁸ Tamtéž, str. 206-207.

³⁹ KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. Kapitola 3. Stručná zpráva o stavu ummy, str. 185.

⁴⁰ MENDEL, M. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994. Kapitola 7. Než pán času vystoupí ze skrytu, str. 206.

Všichni šíitští věřící – včetně duchovních – vyznávají sedm pilířů islámu. Prvních pět pilířů je shodných se sunnity. Jedná se o vyznání víry (*šaháda*)⁴¹, modlitbu (*salát*)⁴², náboženskou daň (*zakát*)⁴³, půst v měsíci ramadánu (*sawm*)⁴⁴ a pouť do Mekky (*hadždž*)⁴⁵. Zbylé dva, typické pouze pro šíity, jsou ochrana islámských zemí, víry a šíření islámu (*džahád*) a posuzování dobrého (*amr be maríf*) a odsuzování zavrženíhodného (*nahj az monkar*).⁴⁶

4.1 VLÁDA ŠÍITSKÉHO DUCHOVENSTVA

Šíitské dějiny jsou vesměs založeny na přesvědčení, že šíitům byla odepřena politická moc. Poprvé je od moci nad celou ummou odstavili od roku 661 n. l. Umájjovci. I přesto, že za vlády Safíjovců⁴⁷ došlo ke vzniku dohody, díky níž spolupracovala světská moc s duchovenstvem, dostali se opět v 19. století - když byli u moci Kádžárovci - do nepřízně. Kádžárovcům se nelíbil jejich vliv na obyvatelstvo, proto měli být ze scény odstraněni.⁴⁸ Za vlády šáha Pahlavího se napětí mezi světskou mocí a duchovenstvem definitivně vyhroutil. Na veřejnost vystoupil ájatolláh Chomejní, díky kterému byl vytvořen jediný stát, v němž konečně stanuli u moci šíitští fukahá.

⁴¹ Vyznání víry je pro islám velice důležité. Každý muslim plní vyznání víry při každodenních modlitbách. Islámské vyznání zní takto: *Ašhadu an lá iláha illá 'lláh wa Muhammadan rasúlu 'lláh*. – Vyznávám, že není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. str. 92.

⁴² Modlitba je pokládána za každodenní povinnost muslima. Je složena ze čtyř kroků, jimiž jsou: chvála, uctívání, prosba o Boží milosrdenství pro všechny lidi a recitace Koránu. REEBER, M. *Islám, malá moderní encyklopedie*. Brno:Kma, 2008. str. 24.

⁴³ Náboženská daň nebo-i almužna se vybírá od muslimů a je používána na pomoc těm, kteří to potřebují. Zakát činí 2,5% z výnosu za rok či z jiných zdanitelných položek. REEBER, M. *Islám, malá moderní encyklopedie*. Brno:Kma, 2008. str. 26.

⁴⁴ Jedná se o třicetidenní půst, během nějž se muslimové vzdají jídla, pití a pohlavního styku. Zákaz platí pouze přes den, v noci je jídlo apod. povoleno.

⁴⁵ Povinnost vykonat alespoň jednou za život pouť do Mekky platí pro tělesně a duševně zdravé muslimy a muslimky, kteří dosáhli dospělosti. Uvolnění jsou pouze otroci a ženy bez manžela.

⁴⁶ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 9. Co bychom měli vědět o íránské společnosti, str. 114.

⁴⁷ Vláda Safíjovců probíhala v Persii v letech 1501 – 1736.

⁴⁸ MENDEL, M. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994. Kapitola 7. Než pán času vystoupí ze skrytu, str. 206-207.

4.2 ŠÍ'A DVANÁCTI IMÁMŮ A JEJÍ HIERARCHIE

Duchovenstvo je známo i pro svou kvantitu titulů či postavení. Mezi obecné názvy označující duchovního patří mollá, šejch a áchond. Íránská ší'a dvanácti imámů je známa svou hierarchií, která je tvořena různými stupni. Stupně se dělí podle kvality vzdělání a hodnosti:

1. stupeň – talabe → studenti teologie
2. stupeň – hodždžatol-eslám → důkaz islámu
3. stupeň – ájatolláh → znamení Boží
4. stupeň – ájatolláh-ol-ozmá → velký ájatolláh
5. stupeň – nájub-e imám → zástupce skrytého imáma

Ájatolláh Chomejní samozřejmě patřil, jako jeden z mála, mezi nositele titulu nájub-e imám.⁴⁹

Šiitští duchovní se vyznačují nošením turbanů (ammáme) na hlavě a přehozem přes záda (abá), který je vpředu volný. Turban je buď černý – ten nosí potomci Proroka Muhammada – anebo bílý, který je nošen ostatními duchovními.⁵⁰

4.3 PRAVOMOCE FUKAHÁ

Duchovní jsou ve své podstatě znalci náboženského učení (ulamá). Jedná se o teologicky a právnicky vzdělané muže, jejichž cílem je duchovní usměrňování lidu. Proto se k duchovenstvu řadí i islámští právníci a úředníci jako soudce a autoritativní právní poradce. Právní poradce vydává fatwy a soudce je uplatňuje v praktické jurisdikci.⁵¹

⁴⁹ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. Kapitola 11. Některé reálie, str. 226.

⁵⁰ CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. Kapitola 9. Co bychom měli vědět o íránské společnosti, str. 117.

⁵¹ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. Kapitola 11. Některé reálie, str. 225-226.

Nejznámější fatwa, která byla vyhlášena Chomejním, je fatwa vydaná 14. února 1984, odsuzující k smrti Salmana Rushdieho za jeho román *Satanské verše*.⁵²

Fatwa zní takto:

„Ve jménu Boha,

„My Bohu patříme a my k Němu se navrátíme!“ [Korán, súra 2/156].

Sděluji zbožným muslimům celého světa, že autor knihy Satanské verše, která byla sepsána, vytištěna a zveřejněna proti islámu, Prorokovi a Koránu, a nakladatelé, kteří její [této knihy] obsah znají, jsou odsouzeni k smrti.

Vyzývám každého horlivého muslima, aby je okamžitě zabil, ať se nacházejí kdekoli, aby se tak nikdo neodvážil urážet posvátné hodnoty muslimů. Každý, kdo bude na této cestě zabit, je – podle Boží vůle – mučedník. Má-li někdo mezitím přístup k autorovi knihy Satanské verše, aniž by měl moc ho zabít, musí jej předat lidu, aby mohl být za své urážky potrestán. Pokoj s Vámi, Boží milost a jeho požehnání!

[podepsán] Rúholláh Músawí [Chomejní] – 25. bahmán 1367 [13. února 1989].“⁵³

Vydání fatwy dokázalo opět povzbudit iránský národ, který upadl v zoufalství po irácko-iránské válce. Na druhou stranu však nesmíme opomenout, že se Chomejního fatwa stala zdrojem roztržky mezi západní Evropou (především je míněna Velká Británie) a muslimskými zeměmi.⁵⁴

⁵² KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. Kapitola 3. Stručná zpráva o stavu ummy, str. 190.

⁵³ SCHULZE, R. *Dějiny islámského světa ve 20. století*. Brno: Atlantis, 2007. Kapitola 6. Islámská kultura a občanská společnost 1989-2001, str. 289.

⁵⁴ KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. Kapitola 3. Stručná zpráva o stavu ummy, str. 190.

Vzhledem k tomu, že vydání fatwy je nezvratitelné, musí Salman Rushdie dodnes čelit útokům od zfanatizovaných šiitů⁵⁵, kteří by rádi splnili poslední příkaz ájatolláha Chomejního.

⁵⁵ Jedná se pouze o šiíty, neboť na sunity se tato fatwa právně nevztahuje.

5. IRÁCKO-ÍRÁNSKÁ VÁLKA

Válka vždy byla a zřejmě i bude nedělitelnou součástí lidských dějin a jistě není od věci výrok, který jednou řekl Carl Philipp Gottfried von Clausewitz: „Válka je jen pokračování diplomacie jinými prostředky“.

Osmiletá válka mezi Irákem a Íránem, která probíhala v letech 1980-1988, byla na počet obětí druhým největším vojenským konfliktem od roku 1945 a zahynulo v ní, podle odhadů, přes jeden milion lidí. Kromě toho nesmíme opomenout, že má ještě jedno prvenství – poprvé zde byly ve větší míře použity chemické bojové prostředky. Irák opakovaně použil (proti Íránu) nervový plyn tabun a zpuchýřující tzv. hořčičný plyn.⁵⁶

5.1 OKOLNOSTI SMĚŘUJÍCÍ K VÁLCE

Zášť mezi oběma zeměmi má historický původ. Irák je muslimskou zemí obývanou Araby, kteří jsou z větší části sunnité. Írán je také muslimskou zemí obývanou Peršany - nearabským obyvatelstvem, které se většinou hlásí k šíitům. Přitom v obou zemích jsou na severu a na jihu národnostní menšiny sunnitů, šíitů, Peršanů nebo Kurdů.

Nepokoje se vyhrotily v roce 1978 poté, co se v Íránu ujali moci islámští fundamentalisté vedení ajatolláhem Chomejním. Saddám Husajn to pocíťoval jako ohrožení svého postavení. „*Tento pocit ještě umocnilo, když v dubnu 1980 Chomejní veřejně vyzval irácké šíity ke svržení Husajna a nastolení islámské fundamentalistické republiky.*“⁵⁷

⁵⁶ POLEDNE, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha: Volvox Globator, 2004. Kapitola 4. Írán – Chemická válka, str. 73.

⁵⁷ Tamtéž, str. 74.

Irácký prezident požadoval nové přezkoumání hranic na vodním toku Šatt al-Arab, který vzniká soutokem řek Eufratu a Tigridu a vlévá se do Perského zálivu. Mimo jiné tvoří jižní hranici mezi Irákem a Íránem. Hranice byla ustanovena v roce 1975 Alžírskou dohodou, kterou uzavřel Irák ještě s íránským šáhem Rezou Pahlavím a která se Saddámovi jevila jako nespravedlivá. Írán však odmítal veškeré náznaky o možné změně. Husajn v polovině září 1980 jednostranně prohlásil Alžírskou dohodu za neplatnou a zároveň vyslovil nároky na íránské území - tzv. Chúzistán, což byla oblast bohatá na ropu. Pět dnů na to začala válka.⁵⁸

5.2 PRŮBĚH IRÁCKO-ÍRÁNSKÉ VÁLKY

První fáze⁵⁹ osmileté války začala 22. září 1980 a nesla se v duchu bleskového útoku. Irácké vojsko vtrhlo do země, která díky íránské revoluci a útěku šáha, procházela řadou změn. Íránská armáda, která byla téměř v rozkladu, vypadala, že nebude schopna obrany.⁶⁰

Irácká armáda byla úspěšná a rychle postupovala na íránské území. Na severu země dobyla několik měst a na jihu, kde překročila území Šatt al-Arab, postupovala na město Abádán, které bylo hospodářským a správním centrem na východním břehu Šatt al-Arabu. Během tohoto bleskového postupu musela irácká armáda čelit leteckým útokům Íránců. Po několika dnech se íránské vojsko stabilizovalo a začalo bránit své území.⁶¹

Boj nastal o město Choramšáhr. Překvapení Iráčané museli čelit nejen útokům íránské armády, ale i útokům civilního obyvatelstva. Po dobytí Choramšáhru činily ztráty na obou stranách zhruba 10 000 lidí. Po několika týdnech urputných

⁵⁸ POLEDNE, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha:Volvox Globator, 2004. Kapitola 4. Írán – Chemická válka, str. 74.

⁵⁹ Pro lepší orientaci - viz Příloha I – Chronologie irácko-íránské války.

⁶⁰ POLEDNE, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha:Volvox Globator, 2004. Kapitola 4. Írán – Chemická válka, str. 74.

⁶¹ Tamtéž, str. 74

bojů vydobyl Irák íránské území, které čítalo pět set kilometrů na délku a deset až padesát kilometrů na šířku.⁶²

Saddám Husajn, který předpokládal, že jeho úspěch donutí Chomejního jednat, pozastavil ofenzívu a chtěl vyjednávat o výměně zajatého území za oblast Šatt al-Arabu. Chomejní však místo vyjednávání začal vyzývat Íránce k nelítostnému boji „na život a na smrt“ proti Iráčanům. Nastaly nelítostné boje o každý kousek země. Protože Íránci mohli přesouvat zásoby z oblastí nezasažených válkou, získávali značnou převahu oproti Iráčanům, kteří byli závislí na dodávkách zásob z vedlejšího státu.⁶³

První velkou ofenzívu v severní a střední části fronty zahájil Írán v květnu 1981. Íránská vojska vytlačila Iráčany zpět o desítky kilometrů. V listopadu 1981 použil Chomejní novou strategii a vyslal do boje oddíly špatně vycvičených dobrovolníků z řad Revolučních gard. *„Útočili na irácké pozice v lidských vlnách téměř beze strachu s náboženským vytržením. Byli přesvědčeni, že sebeobětování je přivede okamžitě do ráje. Při takových útocích první řady padaly do drátěných zátarasů, další řady přes padlé překročily zátarasy a nezadržitelně bez ohledu na palbu postupovaly k iráckým zákopům. Bojovníci útočili obvykle ručními granáty nebo puškami a samopaly. I otrlí iráckí vojáci, kteří byli na leacos zvyklí, byli zděšeni. Po útoku zůstávaly na válečném poli hory mrtvol.“*⁶⁴ Přesto, že šlo o krutý způsob boje, přinášela tato nová strategie úspěchy – v květnu 1982 vytlačila íránská armáda iráckého nepřítele pryč ze svého území, a dokonce osvobodili i prohrané město Choramšahr.⁶⁵

Další fáze války se přenesla na irácké území. Hlavním cílem íránské ofenzívy bylo zmocnit se nejdůležitějšího města jižního Iráku – Basry. Iráčané však začali

⁶²POLEDNE, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha:Volvox Globator, 2004. Kapitola 4. Írán – Chemická válka, str. 74.

⁶³Tamtéž, str. 75.

⁶⁴Tamtéž, str. 75.

⁶⁵Tamtéž, str. 75.

na svém území bojovat mnohem razantněji, a přes velké ztráty dokázali iránský útok potlačit. Irák začal podnikat letecké útoky nejen na průmyslová centra, ale i na městské čtvrtě, přičemž přišlo o život mnoho nevinných civilistů. Írán odpověděl podobnými nálety na města v Iráku. Toto bombardování je známé jako „válka měst“, která měla dvě vrcholné fáze – únor 1984 a jaro 1985.⁶⁶

Dalším významným úspěchem Íránců bylo dobytí Madžnuských ostrovů, na kterých se nacházelo bohaté ložisko ropy. Přes veškeré snahy Iráčané nedokázali území dobýt zpět, a proto se Saddám Husajn rozhodl použít chemické zbraně. Šlo o nervový plyn tabun a tzv. hořčičný plyn. Přestože Irák popíral užití chemických zbraní, prokázali ho experti z OSN.⁶⁷

Skvělý výsledek přinesla Íráncům i dobře naplánovaná operace, díky které obsadili poloostrov Fao. Ztrátu tohoto poloostrova nesl irácký prezident těžce, a protože se mu nepodařilo získat ho zpět, zaútočil na iránské město Mahrán. Domníval se, že iránské vedení přistoupí na výměnu města za poloostrov. Íránci však výměnu odmítli a město si dobyli zpět sami.⁶⁸

Husajnovým úspěchem byl naopak nálet na iránský ropný terminál na ostrově Sirri v Perském zálivu, který se konal 12. srpna 1986. Írán na to odpověděl výhružkou, že zablokuje Hormuzskou úžinu, kterou proplouvají všechny lodě plující do Perského zálivu. A právě díky tomu se do konfliktu mezi Irákem a Íránem zapojily i další mezinárodní vojenské síly, jejichž cílem bylo chránit Perský záliv před Íránci.⁶⁹

⁶⁶ POLEDNE, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha:Volvox Globator, 2004. Kapitola 4. Írán – Chemická válka, str. 76.

⁶⁷ Tamtéž, str. 76.

⁶⁸ Tamtéž, str. 77.

⁶⁹ Tamtéž, str. 77.

Mezi nejvýznamnější akce v posledním roce války patří irácký útok na poloostrov Fao. Pomocí chemických zbraní, které způsobí Íráncům velké ztráty, se jim podaří poloostrov dobýt zpět.⁷⁰

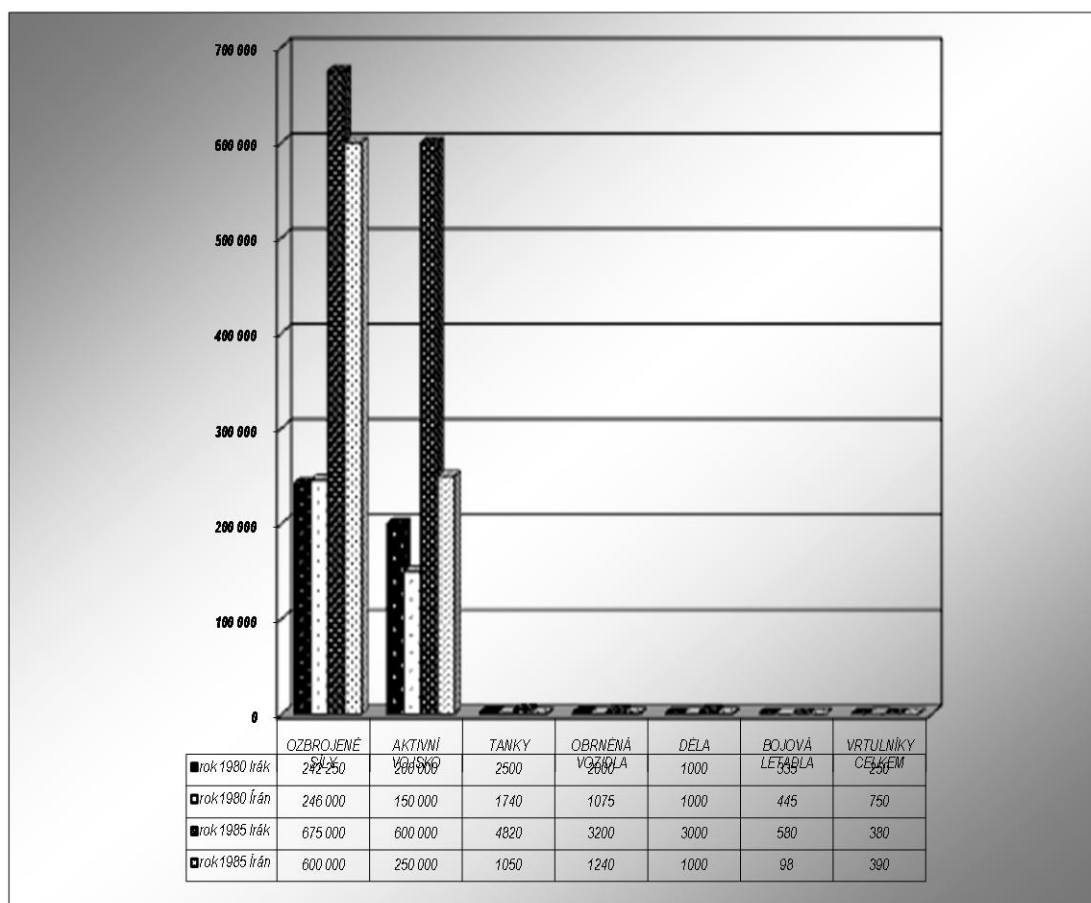
Velký počet lidských a materiálních obětí však vedl k tomu, že v Teheránu převládli zastánci, kteří toužili po ukončení války. Tak Írán a ne příliš ochotný Chomejní přistoupili dne 18. června 1988 na rezoluci RB OSN č. 598 o zastavení palby, s níž souhlasil i Irák. Konec osmileté války se datuje 20. srpna 1988 poté, co vstoupilo v platnost příměří.⁷¹

⁷⁰ POLEDNE, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha: Volvox Globator, 2004. Kapitola 4. Írán – Chemická válka, str. 78.

⁷¹ Tamtéž, str. 76-78.

5.3 POMĚR SIL

Ráda bych zde pro představu uvedla graf, který znázorňuje poměr sil Irák vs. Írán v letech 1980 a 1985, který zveřejnil The Military Balance, The International Institute for Strategie Studies, London 1988.



Tab. č. 1 – Poměr sil Írán vs. Irák v letech 1980 a 1985.

5.4 VELMOCI PODPORUJÍCÍ VÁLČÍCI STRANY

Irák měl bezpochyby mnohem větší zahraniční podporu než Írán i přes to, že se Saddám nebránil používání chemických zbraní. Řada arabských zemí mu poskytovala finanční prostředky, byl to především Kuvajt a Saúdská Arábie, které se obávaly vzestupu islámského fundamentalismu. Podporu měl Irák i u Sovětského svazu, který mu dodával zbraně. I Sověty znepokojoval islámský fundamentalismus hlásaný Chomejním. Hlavní obavy měli z negativního vlivu na muslimy, kteří obývali území tehdejšího Sovětského svazu. Mimo jiné Saddám zastával ostře protiizraelské postoje, což vyhovovalo sovětskému vedení. Mezi další příznivce Iráku patřila i Amerika, jež mu poskytovala finanční půjčky, vojenskou techniku a i dodávky některých chemických a biologických látek. Už v roce 1983 byl Irák vymazán ze seznamu zemí podporujících terorismus – zatímco Írán byl na seznam přidán. I pro Američany byl fundamentalistický Írán vážnějším nepřítelem než Husajnův diktátorský režim. A právě proto bylo závažnější zjištění, že Američané tajně podporovali Írán.⁷² Koneckonců vždyť USA pro Íránce představuje „Velkého Satana“. Další stát, který podporoval Irák i během války byla Francie.⁷³

Mezi země, které podporovaly Írán – opomeneme-li USA - patřila Sýrie, Libye nebo např. Čína.

⁷² Tato aféra je známá jako Irangate.

⁷³ POLEDNĚ, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha: Volvox Globator, 2004. Kapitola 4. Írán – Chemická válka, str. 77-78.

6. HNUTÍ HIZBALLÁH A ŠÍITSKÁ OPOZICE V IRÁKU

Dnes a denně se ve světě střetáváme s násilnými činy, které jsou zaměřené proti nevinným civilistům. Tyto činy mívají převážně politický kontext. Za nejznámější teroristickou metodu jsou považovány sebevražedné útoky, které vykonávají především různorodé radikálně islamistické skupiny – např. Hizballáh, Al-Káida, Hamás apod.

Sebevražedné útoky se na Blízkém východě používají k dosažení těchto cílů:

- „1) *Ke svržení politických režimů, případně států a dosažení vlastních nacionalistických cílů.*
- 2) *K omezení či zastavení určité politiky.*
- 3) *K upozornění na určitý politický problém.*
- 4) *K dosažení teologický cílů.*
- 5) *K mocenskému boji uvnitř radikálních hnutí samotných, nebo mezi radikálními hnutími navzájem.*
- 6) *K podpoře spřízněných radikálních skupin.*“⁷⁴

Mezi podporovatele těchto útoků patřil i ájatolláh Rúholláh Chomejní. V sebevražedných útocích viděl mučednictví, a proto vyzýval mladé muže, aby se stali mučedníky. Dalo by se tedy říci, že sebevražedné útoky sehrály významnou roli v íránské revoluci.

Pro nás laiky jsou nejběžnější teroristické metody bombové útoky na veřejné prostory, únosy osob, příp. letadel či automobilů a držení rukojmí.

Existuje nespočet různých definicí terorismu, ale přesto mají všechny něco společného – jedná se o slova jako násilí, strach, výhrůžky apod. Můžeme tedy

⁷⁴ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. str. 7.

s jistotou soudit, že hlavním cílem teroristů, resp. sebevražedných atentátníků je vyvolání strachu mezi lidmi, a to za pomoci násilí a výhružek.

6.1 Hnutí HIZBALLÁH

Překlad arabského slova Hizballáh znamená „Strana Boží“. Další přepisy arabského názvu jsou Hizbu'lláh nebo Hizbu Alláh.

Tato politická a militantní organizace libanonských šíitů vznikla v roce 1982. Na výcviku bojovníků spolupracovala Armáda strážců islámské revoluce neboli Revoluční gardy, které tvořily část íránské armády a byly v područí ájatolláha Chomejního. Právě proto je největším podporovatelem Hizballáhu Írán.

Cílem organizace bylo bojovat proti izraelské invazi do Libanonu, která trvala v letech 1982-1990, a šíření islámské revoluce do dalších zemí. Hnutí Hizballáh sídlí především v šíitských oblastech a v jižním Libanonu.

Hizballáh bychom mohli rozdělit na ozbrojené křídlo a na civilní křídlo. Ozbrojené křídlo, neboli „Islámský odpor“ provedl v 80. a 90. letech mnoho násilných útoků především proti Izraeli a USA. Jednalo se převážně o sebevražedné útoky, únosy nebo ostřelování, během nichž bylo zabito mnoho lidí. Civilní křídlo se věnuje humanitárním aktivitám, jako jsou školy a nemocnice. Mimo jiné vlastní televizní stanici Al-Manár (Maják).⁷⁵

Za povšimnutí stojí i představa členů Hizballáhu, kteří pokládají své poslání za Bohem posvěcené. „*Hizbulláh je poslání, způsob života, je to návod, jak se z neblahé a bezbožné reality vrátit zpět k ideálu Boží ummy.*“⁷⁶

⁷⁵ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. str. 75.

⁷⁶ MENDEL, M. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994. Kapitola 7. Než pán času vystoupí ze skrytu, str. 217.

V současné době stojí v čele hnutí Hizballáh šejch Hassan Nasralláh.

6.2 ŠÍITSKÁ OPOZICE V IRÁKU

Významnou úlohu v šíitské opozici sehrála strana Hizb al-Dáwa al Islámíja. Tento arabský název lze přeložit jako Strana islámské výzvy.⁷⁷

Organizace vznikla v 50. letech v Iráku a byla vedena ájatolláhem Muhammadem Bákirem as-Sadrem, hlavním ideologem celého hnutí. Inspiraci našla strana Dáwa u egyptského Muslimského bratrství⁷⁸ a vycházela z 11. verše 13. súry Koránu: „*Bůh nezmění to, co je v lidu nějakém, pokud se tento sám nezmění.*“⁷⁹

Dáwa vystupovala proti útlaku šiitů baasistickým⁸⁰ režimem. V 70. letech, po útocích na hlavy baasistického režimu, byla strana zakázána a v roce 1979 se vedení strany přesídlilo do Teheránu. Během irácko-iránské války byla i nadále aktivní proti státním představitelům Saddámova režimu. Mezi nejznámější akce patří pokus o zavraždění Táriqa Azíze z roku 1980. Řady aktivistů, včetně jejich rodin, byly vězněny nebo popraveny na rozkaz bagdádské vlády.⁸¹

Než byl Muhammad Bákir as-Sadr popraven, stihl vypracovat koncepci islámského státu – „*Nejvyšší autoritou měl být Bůh, legislativním rádcem islámské právo. Lidé měli mít možnost volit parlament a výkonnou moc, jejichž kroky ale měly podléhat dohledu duchovních.*“ Právě v tom tkví rozdíl od

⁷⁷ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. str. 91.

⁷⁸ Hnutí Džamí'jat al-Ichván al-Muslimín (Asociace muslimských bratří) založil v roce 1928 Hassan Al-Banná. V průběhu 20. století se stala vzorem pro dnešní radikálně islamistické organizace. Hlavní myšlenkou byl návrat k islámským kořenům a hodnotám a obnovení chalífátu. Heslem organizace je úsloví: „*Alláh je náš cíl. Prorok je náš vůdce. Korán je naše ústava. Džihád je naše cesta. Zemřít v Alláhově jménu je naše největší naděje.*“ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. str. 133.

⁷⁹ TUREČEK, B. Klikaté cesty iráckých šiitů. *Nový orient*, 2005, roč. 60, č. 2, str. 15.

⁸⁰ Viz GOMBÁR, E. *Dramatický půlměsíc. Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001. Kapitola 1. Asadovská Sýrie, str. 22.

⁸¹ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. str. 91.

koncepce ájatolláha Chomejního, která spočívala v přímém řízení země duchovními.⁸²

Podobný osud jako stranu Dáwa čekal i Nejvyšší radu pro islámskou revoluci v Iráku, která vznikla v roce 1982. Podnětem ke vzniku bylo oslabení strany Dáwa. Šlo o islamistickou politickou stranu, jejímž cílem bylo svržení režimu Saddáma Husajna.⁸³

Přesto, že se šíité stále častěji stávají terčem teroristických útoků sunnitských extremistů, tvoří dnes jak strana Dáwa tak strana SCIRI⁸⁴ podstatnou část parlamentní koalice v Iráku. Obě strany, podobně jako Hizballáh, se staly populárními i díky jejich sociálnímu zaměření.

⁸² TUREČEK, B. Klikaté cesty iráckých šíitů. *Nový orient*, 2005, roč. 60, č. 2, str. 15.

⁸³ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. str. 138.

⁸⁴ SCIRI – Supreme Council for Islamic Revolution in Iraq (Nejvyšší rada pro islámskou revoluci v Iráku) - ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. str. 137.

7. ZHODNOCENÍ REVOLUCE

Je obecně známo, že k íránské revoluci došlo díky vytrvalosti ajatolláha Chomejního, který neustále povzbuzoval íránský lid ke svržení šáhova režimu. Svými projevy si získal podporu většiny obyvatelstva, které se domnívalo, že se změnou režimu nastane i změna v jejich životě. Očekávalo se zvýšení životní úrovně, a především větší svoboda. Tato představa se však ukázala jako mylná. Po svržení Rezy Pahlavího ho u moci vystřídal ajatolláh Chomejní, jehož vláda byla stejně absolutistická jako ta šáhova. V jistých ohledech by se dokonce dalo říci, že byla ještě horší. Řada politických představitelů či odpůrců režimu byla uvězněna nebo zabita. Nastal nátlak na různé náboženské menšiny, které nebyly stejného vyznání apod.⁸⁵

Poté, co se ajatolláh Chomejní dostal k moci, se pokoušel své myšlenky, jež jsou sepsané v knize „Velájat-e faqíh“, vyvézt i do ostatních muslimských zemí. Šlo mu především o spojení muslimských zemí a odstranění amerického vlivu, a potažmo i vlivu západní Evropy, v oblasti Perského zálivu. Díky tomu by stanul v čele nejen Íránu, ale i okolních muslimských zemí. Na podporu této myšlenky začaly vznikat různé radikálně islamistické skupiny (např. Hizbulláh). Tyto skupiny se rozšířily po celém světě a snažily se pomocí útoků na civilní obyvatelstvo či nepohodlné státníky rozšířit vliv ajatolláha Chomejního.⁸⁶

Kromě toho Chomejní zasahoval i do životů obyčejných lidí, ať už hovořím o zákazu alkoholu, západní hudby a literatury nebo zahalování žen. Nesmíme zapomínat, že mladí lidé touží po zábavě, kulturním vyžití, svobodě, vzdělání

⁸⁵ CAWTHORNE, N. *100 despotů a diktátorů v dějinách*. KMa, 2008. str. 164.

⁸⁶ KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. Kapitola 3. Stručná zpráva o stavu ummy. str. 190.

a hlavně po citovém vztahu.⁸⁷ Díky tomu, že toto všechno bylo zakázáno, musel zajisté vzrůst prodej „načerno“, neboť lidé zjistili, že dovoz a prodej zakázaných věcí značně vynáší. Ekonomický pád způsobila i irácko-iránská válka. Vzhledem k tomu, že Chomejní osm let soustředil finance na nákup zbraní a podporu iránské armády, zůstal Írán po válce na pokraji finanční krize. Stát nebyl zdrcený pouze finančně, ale ztrátu zažila i generace mladých muslimů, kteří ve válce přišli o život.⁸⁸

Já osobně zastávám názor, že iránská revoluce nepřinesla žádné kladné výsledky. Kromě toho, že přišlo na zmar mnoho lidských životů, se nezměnila ani vláda. I když už nešlo o absolutistickou vládu šáha Pahlavího, ale o vládu duchovních, zůstal princip vlády stejný. Revoluce nepřinesla změnu ani obyčejným lidem – ti i nadále museli řídit svůj život podle příkazů a zákazů, které tentokrát vydával ajatolláh Chomejní.

⁸⁷ KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. Kapitola 3. Stručná zpráva o stavu ummy. str. 189.

⁸⁸ CAWTHORNE, N. *100 despotů a diktátorů v dějinách*. KMa, 2008. str. 164.

Závěr

Islám jako takový patří do skupiny náboženství, které jsou charakteristické svou upřímnou oddaností jedinému Bohu. Ve své podstatě se jedná o mírumilovné náboženství, i když v posledním desetiletí se islám v očích lidí změnil na náboženství, na které je – díky nepřátelskému jednání některých radikálně islamistických skupin – nahlíženo negativním pohledem.

Za cíl své bakalářské práce jsem si stanovila nastínění situace v Íránu během íránské revoluce a přiblížení postavy ájatolláha Chomejního jako jednoho z nejvýznamnějších íránských vůdců v historii Íránu.

Přesto, že byl ájatolláh Chomejní vůdcem státu pouze v letech 1979-1989, stihl za tu dobu vykonat celou řadu ukrutností – svrhl šáhův režim, osm let válčil s Irákem, byl podporovatelem sebevražedných atentátníků nebo např. vynesl smrtící fatwu na spisovatele Salmana Rushdieho. Za dobu, kdy byl u moci, zahynulo na milióny mladých muslimů.

Jeho osobu bych přiřadila k takovým postavám, jako byl Adolf Hitler nebo Josif Vissarionovič Stalin. Stejně jako oni dokázal zmanipulovat národ, který se pak „bez hlavě“ vrhal do válčení a zabíjení. Přesto všechno byl muslimským národem milován – koneckonců nesmíme opomenout, že na jeho pohřeb přišlo zhruba deset miliónů muslimů.

Materiál pro bakalářskou práci jsem čerpala z několika česky psaných publikací. Převážně to byli autoři Luboš Kropáček, Miloš Mendel a Zdeněk Cvrkal.

Seznam literatury

BROŽ, I. *Husajn kontra Chomejní. Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. ISBN 978-80-87027-12-7.

CAWTHORNE, N. *100 despotů a diktátorů v dějinách*. KMa, 2008. ISBN 978-80-7309-566-6.

CVRKAL, Z. *Stručná historie států – Írán*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-337-4.

ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-19-0.

GOMBAR, E. *Dramatický půlměsíc. Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0370-5.

KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-613-1.

KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7.

MENDEL, M. *Islámský výzva*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8.

PAVLINCOVÁ, H., HORYNA, B. *Slovník judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-165-9.

POLEDNE, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha: VolvoxGlobator, 2004. ISBN 80-7207-553-5.

REEBER, M. *Islám, malá moderní encyklopedie*. Brno: KMa, 2008.

ISBN 978-80-7309-499-7.

SCHULZE, R. *Dějiny islámského světa ve 20. století*. Brno: Atlantis, 2007.

ISBN 978-80-7108-284-2.

ŠLACHTA, M. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Kartografie Praha, 2007.

ISBN 978-80-7011-926-6.

Odborné články:

ČURDA, J. Islám přebírá moc. *Živá historie*, 2009, č. 4, str. 20-21.

TUREČEK, B. Klikaté cesty iráckých šíitů. *Nový orient*, 2005, roč. 60, č. 2, str. 12-16.

Seznam příloh:

Příloha I. – Chronologie irácko-iránské války

Příloha II. – Fotodokumentace ájatolláha Chomejního

Příloha I – Chronologie irácko-iránské války⁸⁹

- **22. září 1980**

Irácké ozbrojené síly pronikají na iránské území a zároveň irácké letectvo útočí na iránská vojenská letiště, radarové stanice a další strategické cíle.

- **23. září 1980**

Íránci odpovídají bombardováním iráckých vojenských a hospodářských zařízení.

- **28. září 1980**

Rezoluce RB OSN č. 479 vyzývá k zastavení nepřátelství. Irák je ochoten zastavit palbu, pokud Írán uzná, že má Irák nárok na území Šatt al-Arab. Teherán rezoluci odmítá.

- **10. listopadu 1980**

Iráčané dobývají iránské město Chorrámšahr.

- **rok 1981**

Íránská armáda provedla několik úspěšných ofenziv a začala vytlačovat Iráčany ze svého území.

- **19. - 30. březen 1982**

Íránská armáda vytlačuje Iráčany z oblasti Dezfúlu.

- **29. duben 1982**

Íránci zahajují ofenzivu v jižním sektoru.

- **24. květen 1982**

Íránci dobývají zpět Chorrámšahr.

- **13. - 28. červenec 1982**

Íránská ofenziva, která chtěla dobýt Basru, končí neúspěchem.

- **březen 1983**

Irák útočí na iránská ropná zařízení v Perském zálivu.

⁸⁹ BROŽ, I. *Husajn kontra Chomejní. Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. str. 315-333.

POLEDNE, A. *Největší moderní války (od Koreje po Irák)*. Praha: Volvox Globator, 2004. str. 79-80.

- **10. - 17. dubna 1983**

Íránci se opět marně pokoušejí zmocnit se komunikace z Basry do Bagdádu.

- **10. - 18. únor 1984**

Írák odpálil rakety na Dezfpl a íránské dělostřelectvo ostřeluje Basru, Chanakvín A Manadali. Začínají útoky na civilní centra.

- **22. únor 1984**

Teherán zahajuje velkou ofenzivu v oblasti bažin Havíza.

- **16. březen 1984**

Na konci této ofenzivy mají Íránci pod kontrolou ostrov Madžnún s bohatými zásobami ropy. Po neúspěšných pokusech dobýt jej zpět, nasadil Saddám bojové plyny.

- **27. březen 1984**

Írák nasazuje letoun s raketami proti plavidlu v Perském zálivu.

- **13. květen 1984**

Írán v odvetě vede v jižní části Perského zálivu útoky proti lodím, které využívají služeb přístavů Saúdské Arábie a Kuvajtu.

- **5. březen 1985**

Írácké letectvo bombarduje Ahváz a Bušéhr, čímž začíná nové kolo „války měst“. Íránci na oplátku útočí raketami na Bagdád a na další írácká města.

- **11. - 20. březen 1985**

Írán provádí ofenzivu s cílem získat komunikaci Basra - Bagdád. Jedné z brigád se to skutečně podaří, ale pod tlakem íráckého protiútoku tuto pozici ztrácí.

- **6. duben 1985**

Zastavení útoků proti městům.

- **jaro 1986**

Írán obsadil poloostrov Fao, který hlídá Basru od jihu. Íráčanům se přes veškeré snahy nepodařilo dobýt poloostrov zpět.

- **květen 1986**

Íráčané obsadili íránské město Mahrán, které chce Saddám vyměnit za poloostrov Fao. Chomejní nabídku odmítá.

- **1. - 9. července 1986**

Rázným bojem Iránci osvobozují Mahrán.

- **12. srpen 1986**

Irák provádí letecký útok na iránský ropný terminál na ostrově Sirri.

- **6. leden 1987**

Írán udeřil na Basru s cílem jejího dobytí.

- **19. - 26. leden 1987**

Íránská vojska se dostávají do vzdálenosti asi 11 kilometrů od Basry.

- **3. duben 1987**

Íránci uvolňují vodní hráze, které chrání Basru, aby znemožnili Iráčanům přemístit vojska z jihu na sever.

- **20. červenec 1987**

RB OSN schválila rezoluci č. 598 vyzývající k zastavení palby. Irák s ní souhlasí za podmínky, že Írán učiní totéž.

- **září 1987**

Teherán požaduje jako podmínku k přijetí rezoluce č. 598 určení agresora války.

- **16. - 18. duben 1988**

Íránci dobývají zpět poloostrov Fao.

- **18. červenec 1988**

Írán bezpodmínečně přijímá rezoluci RB OSN č. 598.

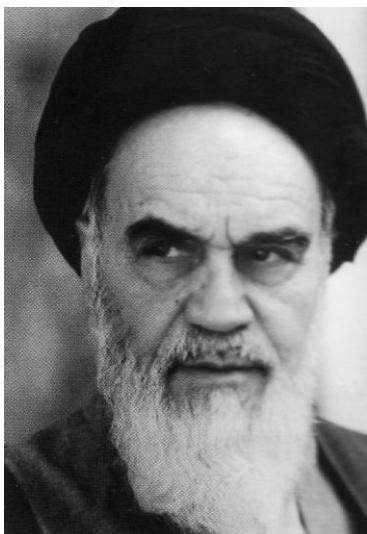
- **20. červenec 1988**

Chomejní prohlašuje, že přijetí příměří je „v tomto důležitém okamžiku v zájmu revoluce a systému“.

- **20. srpen 1988**

V platnost vstoupilo příměří mezi válčícími stranami.

Příloha II – Fotodokumentace ajatolláha Chomejního



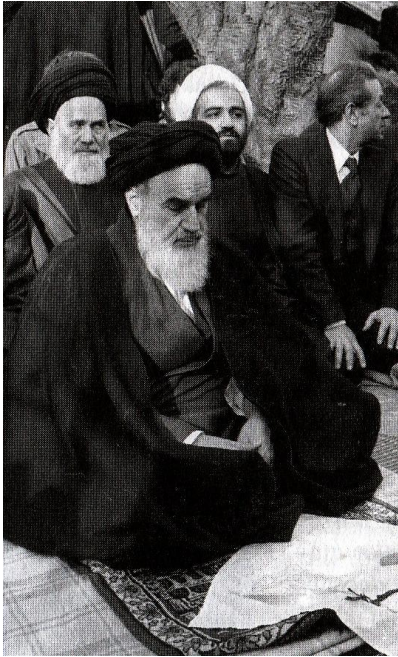
Duchovní vůdce Íránu - ájatolláh Rúholáh Chomejní⁹⁰



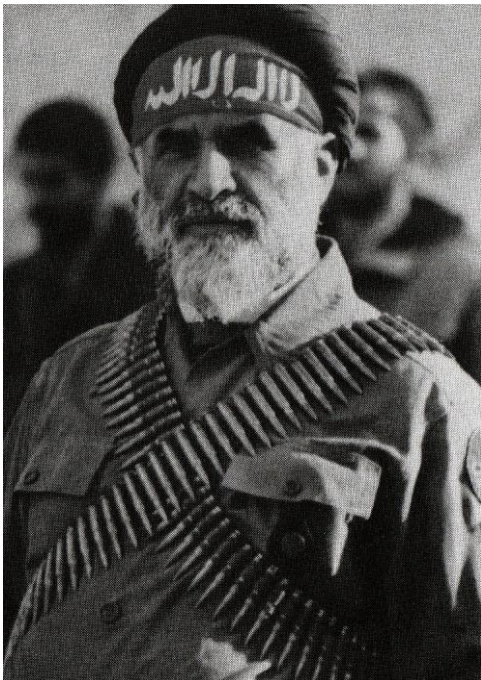
Triumfální návrat ajatolláha Chomejního do Íránu (1. února 1979)⁹¹

⁹⁰ ČURDA, J. Islám přebírá moc. *Živá historie*, 2009, č. 4, str. 20-21.

⁹¹ Tamtéž.



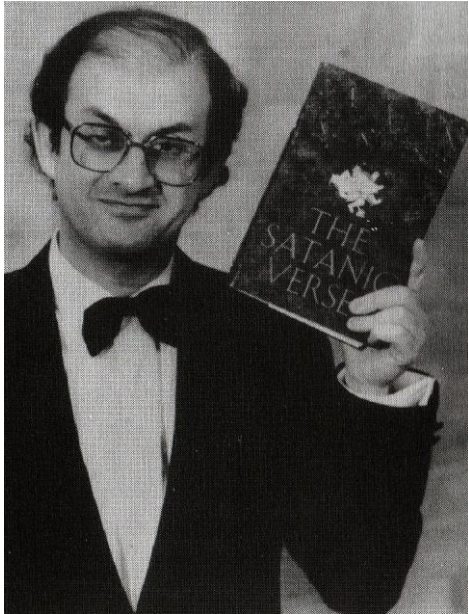
Ájatolláh Chomejní při své každodenní modlitbě⁹²



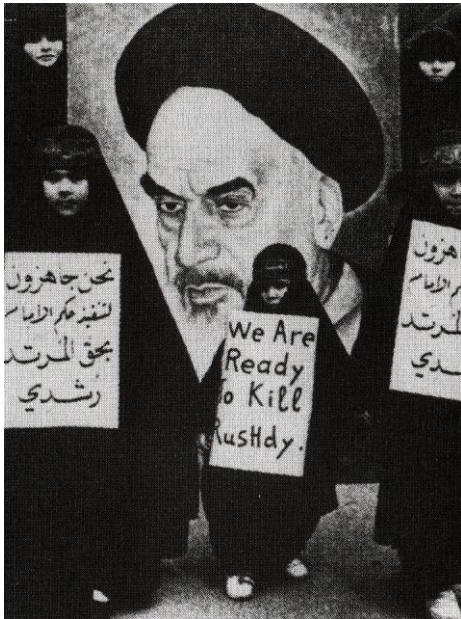
Ájatolláh Chomejní jako revolucionář během irácko-iránské války (1980-1988). Na šátku kolem hlavy stojí nápis: „Není božstva kromě Boha“⁹³

⁹² REEBER, M. *Islám, malá moderní encyklopedie*. Brno:Kma, 2008. Kapitola 5. Sunnité a šiité, str. 46.

⁹³ MENDEL, M. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994.



Spisovatel Salman Rushdie a jeho kniha „Satanské verše“⁹⁴



Muslimská děvčátka s transparentem, na kterém je nápis: „Jsme připraveny vykonat rozsudek smrti nad odpadlíkem Rushdiem“⁹⁵

⁹⁴ MENDEL, M. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994.

⁹⁵ Tamtéž.

Abstrakt

URBANOVÁ, T. *Íránská revoluce v letech 1979-1989*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky.

Vedoucí práce Mgr. Martin Klapetek.

Klíčové pojmy: íránská revoluce, islám, ájatolláh Chomejní, irácko-íránská válka, šíitské duchovenstvo, sebevražedné útoky

Práce pojednává o íránské revoluci v letech 1979-1989. Je rozdělena do sedmi částí. V prvních dvou kapitolách popisují příčiny revoluce a životopis ájatolláha Chomejního. Třetí část se zabývá vnitropolitickým vývojem a vznikem nové ústavy. Dále pojednávám o šíitském duchovenstvu, kde zmiňuji i stále platnou fatwu na Salmana Rushdieho. Pátá část je zaměřena na průběh osmileté irácko-íránské války. V šesté části poukazuji na hnutí Hizbulláh a šíitskou opozici v Iráku za vlády Saddáma Husajna. Poslední část práce je věnována zhodnocení a výsledkům íránské revoluce.

Abstract

Iranian revolution in years 1979 – 1989.

Key words: iranian revolution, islam, ajatollah Chomejni, iran-iraq war, shiites clergy, suicide attacks

The thesis, which focuses on the revolution in Iran from 1979 to 1989, is divided into seven chapters. The first two chapters describe in detail the causes of the revolution and biography of Chomejni. The third part focuses on the new constitution and political climate in the country. The thesis also deals with shiites clergy; and the fatwa imposed on Salman Rushdie. The chapter five mainly describes the eight-year-long iran-iraq war. Part six describes the Hizbullah movement and Shiites opposition in Iraq during the reign of Saddam Husain. The last chapter of the work provides assessment of the revolution and its consequences.